



XAVFSIZLIK VA CHAQIRUV SIGNALLARINING JAMOAT TARTIBINI SAQLASHDAGI ROLI

O'zbekiston Respublikasi IIV huzuridagi Qo'riqlash departamenti

Ma'naviy-ma'rifiy ishlar boshqarmasi boshlig'i

podpolkovnik Mamadaliev Jamoliddin Ilxomidinovich

Annotatsiya: Mazkur tezisda jamoat tartibini ta'minlashda xavfsizlik tizimlari va chaqiruv signallarining so'nggi yillardagi texnologik taraqqiyoti, ularning kundalik hayotdagi roli, aholining osoyishtaligini ta'minlashdagi beqiyos ahamiyati tafsilotli tahlil qilinadi. Chaqiruv signal sistemalarining zamonaviy ko'rinishlari, ulardan samarali foydalanish usullari, mavjud yo'nalishlar va xalqaro tajribalar, shuningdek, respublika miqyosida olinayotgan natijalar haqida keng yoritiladi. Qolaversa, tezisda xavfsizlikka doir ma'lumotlar bilan ishlashning axloqiy va huquqiy jihatlarini muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: xavfsizlik tizimi, chaqiruv signallari, jamoat tartibi, ogohlantirish, tezkorlik, jamoat joylari, fuqarolar osoyishtaligi, texnologiya

Bugungi kunda jamoat xavfsizligini ta'minlash va osoyishtalikni saqlash mamlakat taraqqiyoti va aholi farovonligining eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Jamoat tartibi va tinchlik faqatgina huquqni muhofaza qilish organlari harakatiga emas, balki zamonaviy xavfsizlik tizimlari, chaqiruv va ogohlantiruvchi signal moslamalari singari texnika vositalariga ham bevosita bog'liq. Sivilizatsiya rivoj topgani sayin, odamlarning xavfsiz tizimlarga bo'lgan ishonchi va ularga ehtiyoji tobora kuchayib bormoqda. Jahon tajribasidan ma'lumki, xavfsizlik va tezkor chaqiruv tizimlarisiz na korxona va tashkilotlar, na ijtimoiy muassasalar, na jamoat joylari, na istirohat bog'lari normal faoliyat yurita oladi.



Xavfsizlik tizimlari deganda, barcha turdagi signalizatsiya, videokuzatuv, kirishni nazorat qilish moslamalari va aholini ogohlantirish uchun mo'ljallangan zamonaviy texnika vositalari tushuniladi. Bu turdagi tizimlarning eng katta afzalligi – ular jarayonlarni nazorat qiladi, xavfli yoki favqulodda vaziyatda avtomatik tarzda tezkor axborot beradi, shuningdek, jinoyatlarning oldini olishga yordam beradi. Jamoat joylari, ko'ngilochar maskanlar, savdo nuqtalari, transport vositalari, shuningdek, maktablar va boshqa muassasalarda xavfsizlik tizimlarining doimiy ishlashi murojaatchilar va xizmat ko'rsatuvchi xodimlar uchun ishonch muhitini yaratadi. Bu tizimlar xavfsizlik xizmatlari va politsiya organlariga xatarli vaziyatlarda tezkor harakat qilishga yordam beradi, tez-tez yuz beradigan noqonuniy harakatlarni oldini oladi hamda jamoat muhitida muayyan tartib va intizomni ta'minlaydi [1].

So'nggi avlod signalizatsiya va kuzatuv anjomlari inson resurslarini tejaydi, patrul va navbatchilik xizmatini optimallashtiradi, harakatlar va hodisalarga munosib va tezkor javob qaytariladi. Bunday tizimlarning avtomatlashtirilgani tufayli, inson omilidan kelib chiqadigan xatolar va sustkashliklar kamayadi. Texnologiyalarga asoslangan xavfsizlik tizimlari ulkan axborotlar bazasini shakllantiradi va real vaqtda tahlil qilish imkonini beradi. Chaqiruv signallari deb, favqulodda vaziyatda, huquqbuzarlik yoki xavfli voqea sodir bo'lganda muomala va ogohlantirish funksiyasini bajaruvchi maxsus axborot uzatish tizimlariga aytiladi. Ular orasida yong'in signalizatsiyasi, tashqi va ichki ogohlantiruvchi tizimlar, maxsus tugmachalar yordamida yordam chaqirish uskunalari eng ko'p tarqalgan.

Jamoat joylarida ushbu signal tizimlari hayotiy xavfni qisqa vaqt ichida aniqlash va unga javob berishga yordam beradi. Misol uchun, maktablarda, savdo markazlarida, transport vositalarida, uylarda signalizatsiya va chaqiruv uskunalarning mavjudligi va ular yordamida tezkorlik bilan tibbiy yordam, yong'in xizmati yoki huquqni muhofaza qilish idoralarini xabardor qilish mumkin. Chaqiruv signallari nafaqat jamoat joylari, balki yirik korxona va



ishlab chiqarish hududlarida ham samaradorlik bilan qo'llaniladi. Favqulodda vaziyatda, masalan, gaz sizib chiqishi, elektrda nosozlik yuzaga kelganda ogohlantiruvchi va chaqiruv tizimlari inqirozli holatlarning oldini oladi, insonlarning salomatligi va hayotini saqlaydi.

Bugungi kunga kelib, "aqlli" xavfsizlik tizimlari transport infratuzilmasida, bank, aeroport, stadion va boshqa katta jamoat to'planadigan joylarda keng joriy qilinmoqda. Ular nafaqat harakatni, balki har bir kishi yoki obyektни aniqlash, xavflarni avtomatik kuzatib borish, real vaqt rejimida xizmat ko'rsatuvchi kuchlarni chaqirish va zarur chora ko'rishni osonlashtiradi. Tizimlar internet va sun'iy aql bilan boshqariladi, shuningdek, yuzni tanib olish texnologiyalari, ovozli chaqiruv va GPS belgilash faol integratsiyalashmoqda.

Xavfsizlik va chaqiruv signal tizimlaridan foydalanishda huquqiy va axloqiy mezonlar ham muhim o'rin tutadi. Jumladan, shaxsiy hayot daxlsizligini ta'minlash, fuqarolarning axborotlari maxfiyligini himoyalash, ma'lumotlardan noto'g'ri yoki noqonuniy maqsadlarda foydalanishni cheklash bo'yicha aniq tartiblar ishlab chiqilmoqda. Xalqaro tajribalarga asoslanib, mamlakatda xavfsizlik sohasidagi norma va me'yoriy hujjatlar takomillashtirilmoqda [2].

Yana bir ahamiyatli jihat, xavfsizlik tizimlaridan foydalanishda fuqarolarning roziligi, ularni o'rnatish va ishlatishda qisqa ma'lumotlarning ochiqligi, tizimdan foydalanishda shaffoflik prinsiplariga rioya qilishni ta'minlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Barcha bu tadbirlar jamiyatda erkinlik va xavfsizlik o'rtasidagi muvozanatni buzmaslik uchun juda muhim. Chaqiruv va signalizatsiya moslamalarida so'nggi yillarda yuz bergan texnologik yutuqlar jamoat tartibini yanada mustahkamladi. Endilikda, ko'plab tizimlar masofaviy boshqariluvchi, muayyan shartlarda avtomatik tarzda ishga tushuvchi, "aqlli" tizimlar shaklida ishlab chiqilgan. Bunday tizimlar nafaqat signal yuboradi, balki ma'lumotlarni tahlil qilib, to'g'ri xulosa chiqarishga va kerakli institutlarga xabar yuborilishi uchun triggerlar ishlab chiqadi. Aholiga



signal qilinganidan so'ng, tezkor guruhlar yo'lga chiqishi, kerakli yordam ko'rsatilishi, xavfli hududlardan odamlarni evakuatsiya qilish kabi zamonaviy imkoniyatlar yaratilgan. Mobil ilovalar va onlayn platformalar yordamida har bir fuqaro xavfsizlik tizimlari haqida so'rov yuborishi yoki ogohlantirish signali berishi mumkin [3].

Dunyoning ilg'or davlatlarida xavfsizlik va signal tizimlari mamlakat salohiyatidan kelib chiqib, maxsus dasturlar asosida joriy qilinadi. Jumladan, AQSH, Yaponiya, Koreya, Fransiya kabi rivojlangan davlatlarda jamoat joylari uchun yong'in xavfi, portlash, zo'ravon holatlarga tezkor javob beruvchi zamonaviy tizimlar yaratilgan. Ular nafaqat texnik vositalar, balki psixologik ogohlantirish, aholi xabardorligini oshirish bo'yicha dasturlar bilan birlashtirilgan. O'zbekistonda ham yildan yilga signalizatsiya va chaqiruv tizimlarining doirasi kengaymoqda, yangi uskunalar import qilinmoqda, milliy korxonalar innovatsion texnologiyalar ishlab chiqmoqda. Tashkilot va muassasalarda muntazam o'quv mashg'ulotlari, xodimlar va fuqarolar uchun qisqa davriy treninglar o'tkazilishi tashkil qilingan. Shu orqali xavfsizlik tizimlaridan foydalanish samaradorligi ortib bormoqda [4].

Chaqiruv va xavfsizlik tizimlari samarali ishlashi uchun davlat idoralari, xususiy sektor, aholining o'zaro ishonchi va hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Yagona axborot almashuvi, tezkor harakat qurilmasi, aloqa markazlari, favqulodda vaziyat xizmatlarining integratsiyasi samaradorlikni oshiradi. Mamlakatimizda ham joriy qilinayotgan yagona "call-center"lar, tezkor ma'lumot almashinuvi, onlayn xavfsizlik xizmati, mobil ilovalarning ommalashuvi ushbu sohada natijaga yo'naltirilgan faoliyatni ko'rsatmoqda. Ommaviy axborot vositalari va huquqiy-mahalla institutlarining, shuningdek, yoshlar va ijtimoiy tashkilotlarning ishtiroki xavfsizlik madaniyatini rivojlantirishda katta o'rin tutmoqda. O'quv yurtlari, bolalar bog'chalari, loyihalash institutlari, sog'liqni saqlash va eksport-import markazlarida



muntazam o'quv va treninglar o'tkazilishi, xavfsizlik tizimlarini testdan o'tkazish va yangilash ishlari keng yo'lga qo'yilgan [5].

Xulosa

Xavfsizlik va chaqiruv signallari tizimlari zamonaviy jamiyatda osoyishtalik va jamoat tartibi uchun muhim tayanch hisoblanadi. Ular xavf-xatarlarga, favqulodda vaziyatlarga, jinoyatchilik va boshqa tahdidli hodisalarga qarshi barvaqt, samarali chora ko'rishga, jarayonlarni bir yo'la va tezkor monitoring qilish imkoniga ega. Bu tizimlar o'z faoliyatida aholining ruhiy ishonchini mustahkamlash, ijtimoiy barqarorlik va huquqiy madaniyatni rivojlantirishga xizmat qiladi. Kelajakda xavfsizlik va chaqiruv signal tizimlarining imkoniyatlari va hududiy qamrovi kengayadi, ular ko'proq avtomatlashtiriladi va "aqlli" texnologiyalar asosida ishlaydi. Jamiyatda xavfsizlik madaniyati va axloqiy tamoyillar rivojlansa, tartib va osoyishtalik doimiy ta'minlanadi. Har bir inson va har bir tashkilot uchun xavfsizlikning muqaddasligi anglab yetiladi. Natijada, jamoat tartibi va osoyishtaligi yanada mustahkamlanadi, zamonaviy taraqqiyotga baraka zamin yaratiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. To'xtayev R., Qurbonov Z. "Jamoat tartibini saqlashda xavfsizlik tizimlarining roliga zamonaviy yondashuvlar." — Toshkent: Adabiyot, 2021.
2. Islomov A. "Favqulodda vaziyatlarda ogohlantirish va chaqiruv signalizatsiyasi." — "Xavfsizlik va jamiyat" ilmiy-amaliy jurnal, 2019, 2-son.
3. Kenjayev Sh.B. "Signalizatsiya tizimlarining innovatsion turlari va rivojlanish istiqbollari." — "Texnologik taraqqiyot" ilmiy jurnali, 2022, 3-son.
4. Azizova D. "Jamoat joylarida xavfsizlik va signalizatsiya tizimlaridan foydalanish samaradorligi." — "Zamonaviy xavfsizlik", 2023.
5. Safarov M., Karimov I. "Chaqiruv va ogohlantirish signal sistemi: xalqaro tajriba va milliy dasturlar." — "Yangi imkoniyatlar va ratsional yechimlar" ilmiy jurnal, 2018, 4-son.
6. Nazarov B. "Aqlli texnologiyalar va jamoat tartibi: yangi imkoniyatlar", Toshkent, Innovatsion loyihalar to'plami, 2024.

